

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput I. Quid sit Gratia Sanctificans, quam Scholæ recte habitualement
appellant?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83656)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS LIBER DECIMUS NONUS

*In quo differitur de Justificatione, bonorumque operum
meritis.*

Ratio ordi-
nis.

GRATIA actualis, cui humanum arbitrium obtemperet, præcipuus effectus est divinam in nobis imaginem instaurare, atque diligentes Deum, eique tanquam palmites viti adherentes exornare copioso meritorum fructu, & justæ retributionis corona. Posteaquam igitur de ipsa actuali Gratia in præcedentibus disseruimus, pertractandum nobis est de Sanctitatis ornatu, sive de Gratia, quam dicimus *habitualement*; per quam in nobis Spiritus sanctus inhabitans abstergit peccatorum maculas, digna reddit pietatis opera, tribuitque diligentibus Deum ater-

næ hæreditatis pignus & arrham. De hac *habituali* Gratia perpauca tradiderunt antiquiores Scholastici, satis multa qui data opera postremas hæreses profligarunt. Constitutum nobis est hanc servare rationem, ut devitemus Veterum brevitate, & prolixitate simul Recentiorum, nec tamen necessarium aliquid prætermittamus: quod si minime fuerimus assecuti: legi poterunt qui de hoc argumento stylo ampliori scripserunt, Vega, Bellarminus, Turrianus, Stapletonus, Hadrianus & Petrus Valemburgeneses, Casalius noster, & alii. At priusquam, Lector benevole, per volutes grandiora volumina, quid pagellæ nostræ contineant inspicere non dedigneris.

C A P U T I.

Quid sit Gratia Sanctificans, quam Scholæ recte *habitualement* appellant?

S U M M A R I U M.

1. Divisio materiæ in hoc libro tractandæ.
2. Quid sit justificatio.
3. Quid sit inherens iustitia nos justificans.
4. In quo sit illa gratia justificans.
5. Qualiter contingat justificatio.
6. Cur iusti dicantur signati Spiritu Sancto.
7. & 8. An charitas distinguatur à gratia habituali.
9. Respondetur argumentis contrariis.
10. Ulterius explicatur natura justificationis.
11. Et comprobatur ex Scriptura.

1. Divisio materiæ in hoc libro tractandæ.

IN Tridentina Generali Synodo, ut refert qui illius Historiam literis mandavit, Cardinalis Pallavicinus lib. VIII. cap. 2. & seqq. cum Patres animadverterent Scholasticos de Justificatione, seu *habituali* gratia jejune admodum disseruisse, plurimum tamen lucis huic quæstioni affusum à Scriptoribus Catholicis, qui postremas hæreses, Lutheranam præ-

R. P. Berti Theol. Tom. III.

fertim, & Calvinianam oppugnarunt; ex horum libris docuerunt veritatem mirifice collustrari. Affirmarunt insuper in hac disputatione, posteaquam assiduis precibus divinum lumen fuerit impetratum, talem methodum esse tenendam, ut primo inquiratur quid sit justificatio; deinde quid Deus efficiat, quidve ex parte hominum utificentur, sit necessaria.

P p 2

cessarium: postmodum quo pacto intelligenda sit Apostolica sententia quod homines iustificentur per fidem: Insuper quale meritum insit operibus, quæ iustificationem aut præcedunt, aut subsequuntur; ac tandem quanam sint iustificationis proprietates & effectus. Hanc vero methodum, cum recta sit, atque à Patribus Tridentinis probata, in hoc libro Operis nostri Theologici XIX., atque hujus Voluminis ultimo, tenere jure, meritoque curabimus.

2.
Quid sit iustificatio.

Primum itaque dicturi quid sit Iustificatio, præmittimus vocabulum istud apud Latinos Scriptores minime occurrere, & ideo nugari hæreticos quosdam à Grammaticis iustificationis naturam quærentes: quamvis si Tullius quoque, Terentius, Livius, aut aureæ Scriptores alius ætatis dictionem hanc usurpasset, ratio nobis habenda foret significationis Theologicæ, non vero Grammaticalis. Cæterum quantum ad Sacras literas attinet, in his iustificatio accipitur I. pro iustitiæ declaratione, quo sensu ait Esaias v. 23. *Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferitis ab eo.* II. pro divina lege, qua proponuntur iustitiæ præcepta, ut Ps. cxviii. 5. *Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.* III. pro interna animi rectitudine, qua sanctitate perfundimur, ut ad Rom. iv. 5. *Credenti eum, qui iustificat impium.* IV. pro ipsius iustitiæ incremento, ut Apocalypf. ult. *Qui iustus est, iustificetur adhuc.* De iustificatione præsertim in tertio accepta sensu Catholici dissentiunt à Novatoribus, qui nullam propriam veramque iustitiam admittunt, sed *forensam* tantum, id est sitam in sola sempiterni Iudicis declaratione, sive in remissione peccati per solam imputationem iustitiæ Christi; non vero per gratiam & charitatem animæ inhaerentem, atque diffusam in cordibus nostris per Spiritum sanctum inhabitantem. Dixi, Novatores nullam aliam admittere veram propriamque iustitiam; nam virtutum *habitus* etiam animæ inhaerentes minime negant; sed his virtutibus vim iustificandi non tribuunt: quare Petrus Martyr de Locis comm. Class. III. cap. 3. inquit: *Exponitur deinde quod duplicem iustitiam habere dicamur: unam a Deo nobis imputatam, qua revera iustificamur, & eam ex operibus minime obtemus, verum fide apprehendimus: altera vero iustitia est, quæ nobis inhaeret, constatque fide, spe, charitate, omnibusque bonis operibus.* Catholici itaque adversus Hæreticos propugnant dari iustitiam inhaerentem, quæ sit

iustificationis nostræ *formalis causa*: de qua Tridentina Synodus Sess. vi. c. 7. ait: *Unica formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere iusti nominamur & sumus.*

Investigandum est modo quid sit hæc inhaerens iustitia. Quidam Theologi, inter quos Dominicus Soto lib. 2. de Nat. & Grat. cap. 17. & Bartholomæus Medina 1. 2. q. 100. art. 2. tradunt definitum hoc unum à Tridentina Synodo, quod iustificationem non in sola remissione, aut non imputatione peccatorum constituenda sit, sed in interna renovatione; quæ num fiat per qualitatem inhaerentem, num per actualem motionem, minime constat. Et quamquam Vega in citatum Trid. locum, asserit spectare ad fidem, quod iustificatio fiat per *habitualement*, non per solam actualem gratiam, negant viri docti cum Estio in dist. xxvi. lib. 2. esse id à Synodo definitum, cum potius à nomine *habitus* consulto Patres Tridentini abstinuerint, ne opinionibus Scholæ aliquod afferrent præjudicium. Verum etsi opinio, in quam protendit Medina, non sit à Concilio proscripta; falsum omnino est fieri iustificationem duntaxat per motionem actualem; quoniam hæc perperam fingitur in parvulis nondum ad percipiendam sanctam excitationem idoneis, qui tamen dum abluuntur baptismo, sancti & iusti efficiuntur; ac præterea iustitia dicitur animæ itola, & quasi spirituale indumentum, nec non exprimitur certis characteribus, quibus ab actuali ac transeunte gratia secernitur; ideoque firmissime tenemus fieri iustificationem per gratiam non solum interius inspiratam, sed permanentem, sive, ut appellant, *habitualement*.

Jam vero cum certum nobis sit eam gratiam, per quam *formaliter* iustificamur, permanentem esse, atque inhaerentem, in quo autem sita sit natura illius, Theologi nequaquam conveniant; poterit quisque ex his, quæ de actuali Gratia disputavimus, inferre quid de *habituali* tenendum sit. Actuale ergo quidam Deum, divinamque potentiam atque misericordiam nobis intime præsentem dixerunt, alii qualitatem physicam, sive actualem, ut inquirunt, *entitatem*, complures divinam motionem, permulti illustrationem mentis, & charitatis inspirationem. Inter istas autem sententias nos medium iter arripientes diximus actualem gratiam, si consideretur ex parte Dei, esse Deum ipsum inspirantem nobis bonam voluntatem; si ex parte nostri, esse pium animi motum. Hoc sane pacto Gratiam *habitualement* plures Theologi esse putant

3.
Quid sit inhaerens iustitia nos iustificans.

4.
In quo sit sita illa gratia iustificans.

putant Deum ac Spiritum sanctum nobis inhabitantem, multi *qualitatem* inherentem realiter distinctam ab anima, nonnulli *habitu* adhuc incompertum, & ab anima nequaquam distinctum, plurimi denique ipsum *habitu* charitatis. Itaque medium in hac etiam questione tenentes, dicimus Gratiā *habitualement*, consideratam ex parte Dei, esse Spiritum sanctum in nobis inhabitantem, & Deum ipsum in nobis communicatione Spiritus sui permanentem; & si consideretur ex parte nostri, esse charitatem per Spiritum sanctum in cordibus nostris diffusam; non charitatem illam, quæ est à Spiritu Sancto solum movente: & quæ est sanctæ dilectionis inspiratio, sed charitatem, quæ est à Spiritu Sancto inhabitante, & quæ est animæ *habitus*, & quasi impressa divinitatis imago, renovatio spiritus, & pulchritudo justitiæ; & per quam Deo chari, & Dei amici vere nominamur & sumus. Atque hac ratione dicimus cum Tridentino sessione vi. cap. 7. quod *Misericors Deus, qui gratuito abluat & sanctificat, signans & ungens Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ*, est causa justificationis efficiens: ipsa autem charitas, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum inhabitantem est gratia *habitualis*, per quam *formaliter* justificamur; nam citato loco Tridentini Patres, posteaquam declararunt causam justificationis *formalem* esse justitiam, qua renovamur spiritu mentis nostræ, affirmant id fieri, *dum per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhaeret*. Inherentem ergo justitiam nos quidem charitatem appellamus, quam etiam *habitu* recte dicimus, in quantum est permanens in anima decor, spiritalis vita, & justitiæ indumentum, consulto abstinentes ab ea questione mere philosophica an *habitus* sit res quædam naturæ superaddita; an quod probabilius censemus, ipsa naturali *habitudine* affecta, & quasi materies signata impressione sigilli, signaculo sancti Spiritus condecorata. Fuit enim mens Concilii, ut inquit Pallavicinus lib. viii. Hist. cap. 14. *Statuere speciatim habitum infusum justitiæ, & non generatim meram interiorem justitiam, nihil definiendo, eane sit actus, an habitus, uti placuit Gabrieli Vasquez.*

8.
Qualiter
contingat
Justificatio.

Priusquam adversus hæreticos stilum moveamus, hæc paululum collustrare non pigeat. Dicimus Deum, qui justificationis nostræ causa efficiens est, ablucere

& sanctificare animam, dum illam signat, & ungit Spiritu promissionis: ideoque crasso detinentur errore, qui putant justis non communicari personam Spiritus Sancti. Oppositum sane demonstrant sacræ literæ; nam Paulus ad Rom. v. 5. ait: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*; ubi aperte donum charitatis, sive charisma, à Spiritu sancto tanquam effectum à causa distinguit. Idem Apostolus frequentissime prædicat Spiritum sanctum in nobis habitare, in eadem ad Rom. Epistola cap. 8. 9. 11. in prima ad Corinth. cap. 6. in 2. ad Timotheum cap. 1. & aliis in locis. Atque hinc est, quod justus dicitur Templum Spiritus sancti, & idem Spiritus sanctus unctio, pignus, & arrhabo, ut lib. vii. cap. 14. declaravimus. Idem docent Patres, Cyrillus lib. xxxiv. Theauri, Epiphanius hæresi 74. Basilii in v. contra Eunomium, Athanasius in Epistola ad Serapionem, S. Pater Augustinus lib. xv. de Trinit. cap. 26. alique apud Petavium lib. de Trinit. cap. 4. & 5.

Facile est ex hac nostra assertionem percipere, cur justus dicatur *signatus Spiritu promissionis sancto*, cur habeant in corde spiritum clamantem *Abba*, Pater, cur effecti sint Templum Dei, cur in eis Deus permaneat, cur habeant pignus hereditatis, cur in regnum dilectionis translati sint. Liquet etiam, quo sensu per gratiam sanctificantem efficiamur confortes divinæ naturæ; quod fortassis nimium ingeniose Theologi quidam exponunt, dum gratiam constituunt in superinducta entitate, quæ radix sit singularium attributorum, & fons supernaturalium operationum: quemadmodum divina natura metaphysice accepta principium est proprietatum divinarum. At Petrum, dum Epist. II. cap. 1. ait nos fugientes concupiscentiæ corruptionem, fieri *divinæ confortes naturæ*, minime arbitror animum convertisse ad metaphysicas perceptiones. Quare, absque tanta ingenii tortura, dico *habitualement* gratiam esse divinæ naturæ participationem, quatenus communicatione facta Spiritus sancti Deus justum diligit, apud illum mansionem facit, illum Spiritu promissionis signat & ungit, illi tribuit charisma justitiæ, quo anima quasi in divinam conditionem assumpta fruitur Dei consortio, & sempiternam beatitudinem promeretur.

Non est tamen charisma istud justitiæ sola Spiritus sancti persona, sed, ut Ancharitas præmonui, charitas per spiritum sanctum diffusa. Me non latet Theologos quam-

6.
Cur justus dicatur signatus Spiritu Sancto &c.

7.
Ancharitas
distinguitur.

plurimos gratiam habituales à charitate distinguere his argumentis adductos. I. Quia Apostolus in 2. ad Corinth. xiii. ait: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, &c.* & Trident. sess. 6. can. 11. *Exclusa gratia, & charitate.* Quæ autem sumuntur conjunctim distinguuntur realiter, ut Pater à Filio, & à Spiritu sancto. II. Quoniam ex Augustino de Grat. Christi cap. 26. Gratia prævenit charitatem. III. Quia gratia & charitas in subjectis realiter distinctis existunt, illa nimirum in anima, hæc autem in voluntate. IV. Quia principium operandi à principio essendi distinguitur. Quatuor hæc argumenta sunt inter Thomistas communia, illaque urget etiam Gavardi Quæst. 111. de Grat. *Habituali* Articulo 2.

8.
A gratia ha-
bituali.

Cæterum longe probabilior est eorum sententia, qui eundem habitum esse contendunt charitatis & gratiæ, ut censent præter Scotistas Etlus in laudatam dist. xvi. Juenin P. vi. Instit. dist. 11. q. 1. atque ex nostratibus Nicolaus Girken Tract. v. Tom. 2. q. 7. Leonardus Vanroy q. 2. de Charitate, Fulgentius Bellelli lib. 1. M. Aug. cap. 5. & seqq. alique complures. In hujus asserti præsidium afferuntur 1. Scripturæ, quæ eadem charitati, & gratiæ tribuunt proprietates: nam charitas hominem reddit adoptivum Dei filium, ut liquet ex 1. Joannis cap. 111. 1. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus.* Charitas reddit hominem Dei amicum, juxta illud Joan. xiv. 21. *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo.* Charitas est, per quam Deus in nobis permanet, ut scriptum est 1. Joan. iv. 16. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo:* atque, ut dictum supra, per charitatem accipimus æternæ hereditatis pignus & artham; ideoque charitas omnia ea præstat, quæ gratiæ sanctificanti solent tribui. II. Cum Tridentina Synodus de formali causa justificationis loqueretur, aperte inhærentem justitiam declaravit esse charitatem, quæ in cordibus nostris per Spiritum sanctum diffunditur, ut constat ex verbis supra productis; in quibus nullam aliam, præter Charitatem, *formalem* causam justificationis assignat; cum tamen, ut animadvertit Etlus, causas omnes singulatim exponat, & præcipue de formali pertractet adversus hæreticos, qui negant inhærentem justitiam. III. Aperitissima est Augustini sententia sub finem libri de Nat. & Gratia: *Charitas ergo inchoata, inchoata justitia est; charitas*

profecta, profecta justitia est: charitas magna, magna justitia est: charitas perfecta, perfecta justitia est. IV. Valde infirma est ratio, ob quam ponunt alii inter gratiam, charitatemque discrimen, nimirum, quod gratia naturæ gerat vicem, debeatque cæteris donis virtutibusque subterni: quod falsum est, cum absque gratia permaneant fidei, & spei *habitus*, licet informes; ablata autem charitate, etiam *habitualis* gratia discedat, sitque ipsa charitas quæ virtutibus cæteris tribuit decorem omnem, ac meritum; ut erudite explicat in Conc. de S. Maria Magdalena S. Thomas de Villanova.

Ad argumenta autem opposita facilis est responsio. Nam Tridentina Synodus sess. vi. cap. 7. *formalem* causam justificationis, ideoque gratiam *habitualement* videtur locasse in ipsa charitate, quæ *diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret.* Perperam vero ex ipsa Synodo, aut ex Apostolo opponitur particula *Et*, quasi realis distinctionis in victum sit argumentum; cum vel nullam discriminis rationem importet, vel solam distinctionem connotatorum. Eadem quippe gratia, quæ dicitur justitia quatenus exornat animam, appellatur charitas, in quantum illam reddit Deo charam. Exemplo autem, quod assertit Gavardi ex invocatione Trinitatis, in qua particula *Et* demonstrat realem distinctionem Personarum, fas sit respondere recitando verba ex Ep. 2. ad Corinth. cap. 1. 3. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis;* imo eadem, quæ nobis opponuntur ex cap. xiii. 13. *Gratia, & charitas Dei,* quibus additur, *& communicatio sancti Spiritus.* Enimvero neminem puto ex particula *Et* probaturum esse, quod Deus non sit Pater Domini nostri Jesu Christi, quod Pater misericordiarum non sit Deus totius consolationis, quod gratia & charitas non sit communicatio Spiritus sancti. Ubi vero Augustinus ait, quod gratia prævenit charitatem, docet neminem posse diligere Deum sine inspiratione dilectionis, & charitatem, qua Deus dilexit nos, esse principium efficiens charitatis qua nos diligimus Deum, ut diximus lib. xiv. cap. 6. explicantes actualis gratiæ naturam. Voluntatem denique realiter esse distinctam ab anima, & principium operandi distingui realiter à principio essendi, præsertim si loquamur de principio essendi *accidentaliter* eadem

9.
Respondetur
Argumentis
contrariis.

eadem facilitate à nobis negatur, quæ assertur à nonnullis. Nullo itaque labore propugnemus Gratiam *habitualement* esse indistinctam à charitate; cum oppositum minime evincant contraria argumenta superius producta, & quædam alia ejusdem generis deprompta ex Vienenſi Concilio, & ex Clem. *de summa Trinitate*, quæ demonstrant tantum justificationem fieri per gratiam inhærentem; quod nullus Catholicorum negat.

10. Ulterius explicatur natura justificationis.

Ut à quæſtione scholastica ad investigandam sanctificantis gratiæ naturam revertatur oratio; dixi charitatem non esse Spiritus sancti personam, sed ipsius donum ac munus, ut adversus Magistrum sententiarum dist. xvii. lib. 1. omnes fere propugnant. Nam charitas, ut Apostolus scribit, per Spiritum sanctum in cordibus nostris diffunditur; ideoque ab illo tanquam effectus à causa distinguitur. Charitas etiam minuitur, & recipit incrementum, quod de immutabili spiritu nefas est affirmare. At quoniam Magister hæc prævidens respondit, charitatem esse à Spiritu sancto, in quantum Spiritus dat se ipsum, & augeri vel minui, non quatenus in se est, sed prout nobis communicatur, quo pacto Deus in nobis dicitur magnificari atque exaltari; videtur nobis ita charitatem à Spiritu sancto distinguere, ut non sit creata quædam *forma* habens *entitatem* realiter distinctam ab anima, sed ejusdem animæ habitudo, mutabilis quidem, & capax incrementi, sed ab ipso Spiritu sancto inhabitante producta: quod supra explicavi exemplo impressionis sigilli. Atque ita conciliare facile possumus discrepantes veterum Theologorum sententias.

11. Et comprobatur ex Scriptura.

Hoc ne gratis à me dictum prodeuntes è Schola Peripatetica conquerantur; profiteor primum velle me in gravissimis fidei quæſtionibus non Aristotelicis documentis, sed Scripturarum sanctarum

ac Patrum doctrinis accommodare auditum, nihil de placitis Philosophorum definiendo. At Scripturæ justificantem gratiam signaculo cuidam equiparant, atque illud à Spiritu sancto effici docent, scribente Paulo ad Ephesios 1. 13. *Signati estis Spiritu promissionis sancto*: quæ verba de Justificatione accipi à Tridentino constat ex dictis. Similiter Patres ad hunc plane modum loquuntur; Athanasius in Epist. ad Serapionem: *Spiritus sigillum est, quo signati divinæ naturæ participes efficimur*. Cyrillus in vii. cum Hermia Dialogo: *Hoc igitur quod divinam nobis imaginem insculpit, & instar sigilli præstantiorem mundo pulchritudinem ingenerat, nonne Spiritus est?* Hieronymus in caput iv. Ep. ad Ephes. *Signati sumus Spiritu Dei sancto, ut & spiritus noster, & anima imprimantur signaculo Dei, & illam recipiamus imaginem & similitudinem, ad quam in exordio conditi sumus. Hoc signalum sancti Spiritus, juxta eloquium Salvatoris, Deo imprimente signatur*. Accedit, quod *habitus*, qui sint *entitas* quædam realiter à subjecto, cui inhærent, diversa, non probant omnes Philosophi: neque debent ad physiologiæ contentiones Ecclesiastica dogmata expendi. Merito itaque diximus, *habitualement* gratiam esse habitudinem animæ, ipsi à Spiritu sancto inhabitante, tanquam sigillo quodam impressam: eamque non alia definitione arbitramur describendam, quam ex divina Scriptura ac sanctis Patribus deprompta: *Habitualis gratia est charitas per Spiritum sanctum inhabitantem diffusa in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhærens, per quam signati Spiritu promissionis sancto efficiuntur divinæ naturæ consortes*. Hanc vero definitionem ex dictis manifestam planissimamque esse arbitramur.

CAPUT II.

Deum nequaquam justificare impios illis remittendo tantum peccata, aut imputando justitiam Christi, sed illos interius renovando per inhærentem charitatem & gratiam.

SUMMARIUM.

1. Sententiæ Hæreticorum.	3. 4. 5. & 6. Probatur diversimodè.
2. Justificantur impii per gratiam, & charitatem.	7. usque 13. Solvuntur objectiones variæ.

QUASI